

ДИДАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

У статті розкрито основні ідеї курсу "Українознавство"; наголошено на ефективності навчання і виховання молодого покоління засобами українознавства.

Ключові слова: українознавство, народознавство, виховання, мистецтво, культура.

М. Масловская. Дидактический анализ структуры украиноведения. В статье раскрыты основные идеи курса "Украиноведение"; отмечено эффективность обучения и воспитания молодого поколения средствами украиноведения.

Ключевые слова: украиноведение, народоведение, воспитание, искусство, культура.

M. Maslovska. Analysis of Ukrainian didactic. In the article facilities the main ideas "Ethnopedagogic" knowledge are discovered here. The effectiveness of aesthetical teaching and education of young generation based on fundamental Ethnopedagogic knowledge are especially assentuated.

Key words: Ethnopedagogic knowledge, education, art, culture.

Мета: здійснити дидактичний аналіз курсу "Українознавство".

Педагогічна значущість будь-якого навчального предмета, його місце і роль у роботі з молоддю визначається тим, якою мірою своїм змістом він відповідає освітньо-виховним ідеалам суспільства і тим завданням, що стоять перед навчальними закладами, державою. Освіта, яка дісталась у спадок українській державі, свого часу була заідеологізована. Її зміст підпорядковувався цій соціально-педагогічній функції. Найхарактернішою особливістю залишились надмірні ідеологічні та політичні нашарування у формі численних догм і гасел, що не мали нічого спільного з життєвими реаліями [2, 10].

Освіта, яку успадкувала українська держава, опинилася в ситуації кризи. Молоде покоління потребувало нового ідеалу та нових цілей, завдань освіти. За основу треба було брати напрацювання

великих вітчизняних мовознавців, літературознавців, народознавців, етнографів, істориків та вчених інших галузей науки. Молодь повинна знати власну історію, її достойників, її гордість. Дисципліна "Українознавство" послужила б цьому.

Необхідно було ввести в підручники такі імена, як П. Чубинського, М. Сумцова, В. Шухевича, М. Біляшівського, Д. Яворницького, Д. Багалія, В. Гнатюка, І. Франка, Я. Головецького, Ф. Вовка, М. Костомарова, Б. Грінченка, С. Єфремова, І. Огієнка, М. Максимовича, О. Пчілки, П. Житецького, В. Антоновича, М. Драгоманова, Т. Шевченка, О. Вересая, О. Воропая, С. Килимника, В. Кубійовича, З. Кузеля та інших.

Молодь повинна знати про діяльність у галузі народознавства Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Рильського, Львівського державного музею етнографії та художніх промислів і багатьох культурно-мистецьких центрів України.

Сьогодні в нашій державі виходять такі періодичні видання, як "Народна творчість та етнографія", "Образотворче мистецтво", "Народне мистецтво", "Берегиня" тощо. Працюють етнографічні музеї в Переяславі-Хмельницькому, Ужгороді, Києві, Чернівцях. Ознайомити молодь із багатющою спадщиною рідного народу стало завданням освіти. Глибоке усвідомлення такої потреби зумовило генерацію ідеї відродження та розбудови національної школи, тобто такої, діяльність якої ґрунтується на здобутках національної і світової культури.

Сьогодні в дошкільних закладах, школах уведено елементи народознавства, а вищих навчальних закладах – навчальні курси і навіть спеціальності "Народознавство", "Українознавство", які покликані ознайомити українців з культурою та побутом народу України. Адже національна школа повинна сприяти відродженню національної культури, її збереженню та подальшому розвитку, забезпечувати формування загальнолюдських цінностей, високих громадянських якостей". Вважаємо, що треба створити національну програму гуманітарної політики, саме вона може

стати істинним чинником консолідації суспільства, його об'єднання навколо загальнозначущих цілей. У даний час стоїть питання не тільки входження України в європейський науково-освітній світ, а й збереження та утвердження кращих надбань вітчизняної освіти, науки, педагогіки, народознавства, українознавства, культури. Саме народознавство може слугувати цьому, адже українське народознавство "найповніше репрезентує соціально-культурний досвід нашого народу" [1, 190].

Освіта повинна бути національна за змістом. Через неї реалізується національна ідея. Визнані педагоги, літератори, історики довели, що лише врахування національної сутності особистості, виховання засобами рідної мови, культури, історії рідної землі найбільшою мірою сприяє всебічному розвитку особистості. Звужений зміст та значення національних засад освіти і виховання дають лише окремі національні ознаки, зовнішні атрибути, що призводять до втрати національної суті освіти і виховання.

У сучасну українську освіту необхідно з раннього віку ввести терміни, що найточніше відображають сутність і багатогранність духовного світу тих, хто живе в Україні. Це такі поняття, як "національність", "національний", "національний характер", "національна культура", "національна свідомість", "національний світогляд", "національна школа", "національна церква", "етномузика". Однак здійснене останніми роками часткове оновлення змісту шкільної освіти шляхом вилучення з підручників і навчальних посібників застарілих ідеологічних догм та політичних гасел, їх зміна іншими дидактичними матеріалами не вивільнили його від ряду негативних явищ. Сьогодні треба шукати такі галузі знань, які максимально сприяли б реалізації розв'язанню завдань національного виховання дітей та молоді. Такі знання синтезує в собі народознавство.

У європейській педагогіці давно утвердився погляд, що найбільший виховний зміст, можливості впливу на молоде покоління мають знання про рідний край, свій народ, культуру, історію Батьківщини, патріотизм та героїзм предків,

історичний досвід будівництва власної національної держави. З позицій цілей і завдань національної школи неocenенне значення українського народознавства полягає передусім у тому, що воно охоплює практично всі сторони життя нашого народу, його походження, розселення, місце та роль у розвитку світової цивілізації, матеріальну і духовну культуру, господарсько-економічну та виробничо-трудова діяльність, побут, обряди, звичаї, традиції.

Так, К. Ушинський різко критикував освітню систему Росії за те, що в її школах не вивчався історичний досвід Батьківщини. А С. Русова ще наприкінці XIX – на поч. XX ст. писала про те, що найкращі дитячі садки в Бельгії, аргументуючи тим, що в них цілеспрямовано вивчалися знання про Батьківщину. Нині в Україні великий дефіцит знань про власну державу. Ці "білі плями" негативно діють на свідомість українського народу, позначаються на патріотизмі, громадянській позиції, духовності. Українознавство, народознавство вивчаються лише в частині шкіл, часто у звуженому обсязі, а іноді зовсім не звертається увага на національні проблеми.

Народознавство повинно служити педагогічним засобом навчання і виховання підростаючого покоління: його необхідно "перетворити" у шкільний навчальний предмет і "наділити" певними педагогічними функціями. Шкільне народознавство не є та й не може бути "зменшеною копією" наукового народознавства насамперед тому, що останнє охоплює надзвичайно об'ємну галузь знань і практичної діяльності [1, 192].

Ми переконані, що українознавство, народознавство є найглибшим джерелом і найпотужнішим засобом виховання ук-

раїнського патріотизму, моральності, громадянськості, високої духовності. Треба створити в усіх навчальних закладах, починаючи з дошкільних, належні умови для навчання і виховання патріотичних почуттів, переконань. Любов до України не можна виховати, не сформувавши в кожній молодій людині глибоких знань про основні етапи розвитку власної держави, власної культури. У жодному сучасному підручнику з педагогіки (за винятком книжок проф. О. Вишневецького) немає системи положень про виховання поваги до нашої національної держави, готовності й умінь працювати в ім'я цієї держави, плекати в собі український дух. У сучасній освіті і вихованні творчо не розвиваються й не адаптуються до української дійсності фундаментальні національні цінності, які обґрунтовані й реалізуються у країнах світу.

Розробку змісту народознавства треба здійснити, орієнтуючись не тільки на певні завдання школи, ВНЗ, а й на ті знання, уміння і навички, якими оволодіває молодь у процесі вивчення інших навчальних предметів. Доцільно доповнити, оновити теперішній зміст освіти з урахуванням необхідності вивчення народознавства, українознавства. Кожен народ, кожна нація в процесі свого історичного розвитку виробила й передає прийдешнім поколінням знання, соціально-культурний досвід народу. Це стосується усіх сторін його життя, походження, розселення, історичної долі, рідної мови, релігії, моралі, діяльності, побуту, звичаїв, традицій, матеріальної і духовної культури. Передача підростаючим поколінням цього досвіду є необхідною умовою суспільного прогресу. Соціально-культурний досвід продукт його творчості і предмет пізнання. Він репрезентується через

здобуту етнографічну культуру, або народознавство.

Отже, народознавство має служити для вивіщення національної гідності, нашої самобутності. Народознавство – це пізнання того, чому ми такі, які є сьогодні, і це "пізнання не лише наших достоїнств, але й хиб та вад, що прирікали нас важко жити, відпокутувати гріхи, не менш важко змагатися за своє пробуття під сонцем" [1, 239].

Українці, пройшовши складний історичний шлях, не втратили своєї неповторності. Наша мета сьогодні – зберегти, закріпити наше, рідне, неповторне, щоб бути у світі рівними серед рівних і вільними серед вільних. Цьому нам допоможе створена в Україні теоретична база, яка підтримає освіту, яка розвиватиметься в національно-моральному руслі. Без такої програми, такої концепції ми втратимо всі надбання попередніх поколінь. Не втратити цей шанс – завдання держави, освіти та освітян. Народознавство допоможе виконати поставлені цілі, збудувати сильну державу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основи національного виховання (Українознавство: ритуально-міфологічна, звичаєва та обрядова культура українців) [Текст : хрестоматія / Й. Ю. Сележан]. – Чернівці : Книги-XXI, 2005. – 272 с.

2. Руденко Ю. Камо грядеш, українська педагогіка? / Ю. Руденко // Українське слово. – 2006. – 30 серпня – 5 вересня. – С. 10.

Стаття надійшла 26.08.2012 р.

Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця справжнє виховання, що проникає в характер, неможливе. Лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна створити характер.

К. Ушинський